

SEKSTAN FJÓRÐINGA LANDHELGI

Sjómarksmálið at loysa okkum til frama má ikki verða annað enn landsmálið mikla.

Føroya javnaðarflokkur er heilur um hesa støðu Vit krevja okkara søguliga rætt, ið er einki minni enn grundarlagið fyri at kunna liva her á landi.

Sum P. M. Dam okkara framsøgu-maður á tingi undir sjómarksrøða-dráttinum helt fram, eru vit tann einasta norðurlenska tjóðin, sum hevur haft skjalaligan rætt — sáttmála-bundnan rætt — til 16 fjórðinga fiski-helgi við strendur okkara.

Og tað vil vera meiri enn óvugt, um vit skulu fara at gera sáttmála við t. d. Bretland um triggjasjómilamark við okkara strendur, áðrenn vit av allarai megi hava barst fyri 16 sjómilamark-inum, sum av dólksni og uttan ábyrgd-arliga luttoðu okkara Føroyinga varð seinri broytt, fyrst til fyra fjórðingar og síðan til triggjar.

Hava okkara menn, sum sluppu við til Landunarsamráðingarnar verið kunnigir við okkara søguliga rætt?

Hava teir lagt hann fram og barst fyri honum?

Hesar spurningar megu landsstýris-menn okkara svara. Og her tørvur okk-um so sanliga upplýsingar, tí í mál-inum, sum er lagt fyri tingið, er ikki eitt einasta orð um tað.

Har leggja eingi skjól, ið siga, hvørja stöðu okkara menn hava tikið og barst fyri.

Har liggur einki av tí, ið menn kalla »responsum«, rættarlaga viðgerð, av okkara søguliga stöðu og av okkara vinnuliga lívsrætti til grunnar og mið okkara, einki um at hesin lívsrættur okkara kortini hevur verið viðurkend-yvir 200 ár, skrásettur av avvarandi kongum.

Kann vera, at menn av óviti ikki

hava barst við fullari søguligari vitan. Tað er menniskjaligt, og tað er ikki fyrstu ferð, at vit hava sitið sum søgu-ligir dólgar.

Men um so er, megu menn, ið hava ábyrgdina fyri, at vit hava verið so illa fyri í Lundun, vera teir fyrstu, ið harma tað og viðganga, at leikir megu flytast um aftur.

Er manns mergur og dirvi í teimum, vantar hvør Føroyingar, at teir, um so er, sjálvir vera at leggja krav fram um at taka upp aftur samráðingarnar við Bretar.

Og hava teir verið søguliga vitandi og kortini ikki barst sum fyri lívinum fyri okkara rætti til 16 fjórðingamark-ið, men kipt hövdið niður millum herðarnar og einans tikið við brets-kum kostum, ið ikki hava viljað latið samráðingarnar rökkið út um triggja-sjómilamarkið. Hava teir ikki haft fjóldina í Føroyum aftan fyri seg, og sum demokratar skylda teir longu av hesum grundum at taka spurningin upp aftur á tí hógvi, sum teir í dag megu vera greiðir yvir, at fólkkið í Føroyum vil hava hann viðgjórdan.

Teir eiga ið hvussu er ikki rætt til at avgera sjómarkið, áðrenn fólkkið hevur talað við valborðið.

UPPSØGN AV SÁTTMÁLANUM

Javnaðarflokksins stöða var:

Av kurteisligum og diplomatiskum grundum fyrst at royna at fáa broytt fiskihelgissáttmálan í sátt og semju við Bretum.

Men tá ið tíðin var gingin at royna

hesa leið, og einki úrslit sást frá okk-ara ábyrgdarmonnum, legði flokkur okkara í fjór skriv á ting um at siga sáttmálan av 1901 upp og nýta tey tvey uppsagnarárin til samráðingar.

Fekst eingin sáttmáli í frið og nãð-um innanfyri hesa tíð, vildi so stöða vera at taka til, hvat ið so var til ráða at taka.

Fleiri vegir eru kanska at velja.

Vit vita hvønn vegin Íslendingar eru ginginir.

Vit vita eisini, at altjóðarrættarvið-gerð kann fást í lag, uttan stríð nýt-ist at vera um tað — Bretar eru gentle-menn.

Og vit vita, at Danir vilja vera okk-um til hjálpar at fara eina og hvørja leið, ið byggir á spekt, søma og fulla vírding fyri rættvisligum krøvum og avgerðum av latalæsum dómstóli sum t. d. altjóðarrættinum í Haag, ið teir sjálvir hava latið skorid úr í rættar-trætu, teir hava haft við annað land. Her verður hugsað um Haag-dóm-in í Grönlundstrætuni millum Norðmena og teir.

Stuttligt at siggja.

Hvussu »Dagblaðið« og aðrir í hes-um døgum royna at billa monnum inn, at okkara føroyska javnaðarmanna stöða í sjómarksmálinum skal vera bundin av stöðuni hjá okkara parta-monnum í Danmark.

Hvørja stöðu teir hava, vita vit ikki.

At teir hava tikið aðra stöðu enn vit alment, mátti Dagblaðið-ið og aðrir nú haft stundir at lært hin føroyska javnaðarflokkin at kenna, at teir kundu kent seg visar í, at javnaðarflokkin ikki er og ongatíð hevur verið bundin av øðrum enn tí, ið hann av sonnum heldur tæna okkara landi og fólk.

Skuldi tað verið so, at javnaðar-

flokkurin í Danmark ella aðrir flokkar har, ikki vóru samdir við okkum í sjómarksmálinum, verður okkara upp-gáva so við teimum sterku og góðu grundum, ið vit út frá einum føroysk-um sjónarmiði undirbyggja okkara stöðu, at telva við Danir og royna at fáa teir yvir á okkara síðu.

Hetta gera vit við gleði og fullum treysti.

tí vit vita, at ið hvussu er hin danski javnaðarflokkurin fullt út ásamar, at vit einans kunnu vera bundin av tí, sum vit halda er best fyri okkara land og fólk.

Vit hugsa, at vit kunnu siga hetta eisini um hinar dansku flokkarnar, ið hava verið við til at samtykkja okkara stjórnskipan, tí hetta er sjálvur grundvøllurin undir øllum okkara sam-arbeiði og samvinnu við Danir.

»Dagblaðið« og aðrir gera tí bein-ast at kasta frá sær hasa ræðumynd-ina móti føroyska javnaðarflokkinum. Eingin javnaðarmaður trýr henni. — Eingin Føroyingur í heila táknið letur seg villa av henni, tí allar royndir av javnaðarflokkinum í Føroyum vísja annað. Ja, tær sýna beint tvørturá-móti: Javnaðarflokkurin hevur á loyn-iligum, haðani referat seinri er kunn-gjört, sum í stjórnskipanarsamráð-inginum og øðrum málum, eias væl og á opnum fundum, altíð verið teir stinnastu at vart ta stöðu, ið gagnar Føroyum best — og tað uttan mun til móttöðu utan fyri Froyar.

Eingin javnaðarmaður í Danmark, eingin Dani, hvønn flokk hann so hoyrir til, droymir um at broyting verður í hesum.

Fuglafriðingarlógin er fyri á tingi. Aður hevur staðið í lógin, hvørjir fuglar, ið friðaðir eru. Nú er ætlanin at broyta hetta soleiðis, at í lógin kemur at standa, hvørjar fuglar, ið loyvt er at skjóta.

KOLASØLUMÁLIÐ A TINGI

P. M. Dam hevði fyrstur orðið og segði millum anna:

Kolagrevstur er ein av teimum fáu vinnugreinum, har ið allar peningur-in, ið framleiðslan er verd, er vunnin peningur fyri landið.

Hvørt tons, vit nýta av føroyskum koli heldur enn útlendskt er spard val-uta. Og spardur peningur er vunnin peningur.

Ringanir landshúsarhald kann ikki hugast enn at lata síni egnu ráevni leggja ónýtt, meðan vit flyta inn í land-ið fyri hundradir av túsendum í stað-infyri. Og serliga harmiligt er tað, tá ið tað av sonnum kann sigast, at okk-ara egna ráevni til tað ávísu brúkið er líka nýtiligt, ja kanska betri.

Tað kann sigast um tað føroyska kolið, at tað til húsbúðs er fullt so gott sum nakað útlendskt kol. Allar húsmóður kunna fá ta hesum. — Og hvat viðvíkur prísinum er at siga, at tað føroyska kolið er kappingarført.

Umsóknarmenninir vísa á, at vit til húsbúðs í Føroyum nýta 20.000 t. Men teir hava ikki selt meiri út av plássinum enn stív sjey túsend. Nakað verður útført av Tvøroyri. Men tað man ikki leggja langt av leið, at inn-flutt verður um 10.000 tons av útlend-skum koli til húsbúðs. Hetta hendir, meðan t. d. Hvalbingar hava um 2000 tons á goymslu og mega leggja hógga-ria frá sær og halda uppát at arbeiða. Her er nakað galið. Og her kenna Hvalbingar seg illa við, tá ið teir minn-ast tað, ið teimum við seinastu sam-ráðingum varð lovað. Teir settu prís-in niður við 10 kr. fyri at tryggja kapparunum kolið til kappingarfráan

prís. Men úrslitið varð tað syrgiliga, at daglönin fyri hetta ringa arbeiði fór langt niður, liggur í maðal kanska ikki yvir 20 kr., samstundis minkaði út-flutningurin heldur enn vaks sum vón-að sambært tað, ið stillað varð teimum á útsikt.

Hann fór at loyva sær at biðja ta heiðrað nevnd, sum fekk hetta mál til viðgerðar, og hann vildi ikki minst skorða á tað háttvirda landsstýrið um beinavegin at skipa so fyri, at før-oyskt kol verður heldur brúkt enn útlend-sk. Tað er eina nýtiligt, hartil kappingarført í prisi.

Vit flyta nú sum sagt inn í landið um 10.000 tons av útlend-skum koli. — Hervið tapa vit nationaløkonomiskt 160 kr. ferðir 10.000, tilsams kr. 1.600.000, sigur eina millión og seks hundrad túsend.

Er nakað skilaleyst, so má sigast, at hetta oyðslusemi fyri landið má vera tað. Okkara land er ríkt, um tað hevur ráð til tilíkt.

Men tað er mín vón, at her verður broyting í — beina vegin. Vit treingja til valutanina. Og vit treingja ikki minni til at gera alt tað, ið gerast kann fyri at verja arbeiði í landinum, serliga tá ið tað kann gerast uttan at dyrka fyri brúkarunum.

Hann loyvið sær samstundis við hesi áheitan at reisa spurningin um, at okkara sildafiskatrolarar fara at royna at nýta blanding av føroyskum og útlend-skum koli til at leggja uppbyggja-tir við. Menn halda hetta væl lata seg gera. Og tað man vera fullt so biligt, um tað er um at nýta útlendskt kol á goymslu her. Annað er, um tað hevur borið trolara til sjálvar at flutt heim frá Bretlandi bunkarkol til fiskiskip. Hetta kolið er sum kunnugt væl bilig-ari enn eksportkol. Men tað er ikki longur nú stöðugt, at alla trolarar ein-

a tíð av árinum reka ferskfiskafiski-skap við sølu í Bretlandi og harvið hava møguleika at flyta kol heim til at leggja á goymslu til t. d. sildafiskiskap. Fara einir 15 trolarar á sildina og taka bara 150 tons av føroyskum koli hvør, hjálpir tað ikki so lítið. Tað er yvir 2000 tons, 90 kr. tonsið gevur tað eina valutasparring uppá yvir 200 túd. kr. Og ill henda sparing er ar-beiðslón.

»Eg vil sum sagt okkara flokks vegna mæla til, at ting okkara og lands-stýri í hesum kolamáli eins og í øl-um fóri, har ið talan er um at verja arbeiði í samband við at nýta okkara egna ráevni heldur enn útlend-sk, gera hvat ið tey kunnu makt.« segði Dam.

Hanus við Høgadalá segði seg at vera hugaðan fyri at nýta føroyska framleiðslu, har ið tað bar til. Men tað var kanska ikki møgulegt altíð at gera tað. Hann greiddi so frá býráðsins kannan av at nýta føroyskt kolafon til stokara til tað tileiðaða stóra hitaverk-ið til Tórshavnar skúla. Kóir menn niðri vildu ikki mæla til at nýta ein-ans føroyskt kolafon, men meintu tó, at tað kundi nýtast blandað upp í út-lendskt.

Martin Holm undirstrikaði, hvussu ómetalliga væl tingið altíð hevði tikið undir við kolamálinum. Tað fór kan-ska ikki at hera til at siga, at einki útlendskt kol skuldi flytast inn. Vit kundu so knappliga kanska koma at venta kol. Landsstýrið hevði verið so vælviljað, at tað nú hevði avmarkað innflutningin til 7000 tons frá 10.000. Hann mæli til at nýta føroyskt kol og vísti á yvir fyri Hanus við Høgadalá, at landsstýrið spardi 1000 til 1100 kr. um árið við at vera farið frá olju til stokara við føroyskum kolafoni sum hitaevni.

Poul Petersen segði seg at vera fyri

at nýta føroyskt heldur enn útlendskt. Kundi ikki lata vera at minna á, at hann á sinni yvir fyri Martin Holm og øðrum, tá ið talan var um el-verk í Hvalbæ, hevði mælt til heldur at nýta tað føroyska kolansúsið til drivkraft enn olju. Og um tað hevði verið gjørt, hevði betri verið vordid í dag viðvíkj-andi el-verkinum.

Bláhamar segði seg vera fyri at lata trolarar royna við føroyskum koli, um tað kundi fást til kappingarfráan prís. Ment nýtalan av føroyskum koli hevði sínar trupulleikar fyri teir, ið vóru um-borð. Øskunegdin var so stór av hes-um koli. Men við góðum vilja kundi, sum Dam segði, so nógv lata seg gera. Men prísurin mátti fara væl niður, um hann kundi kappast við enskan prís fyri kol, ið trolararnir sjálvir flyta.

Bæði Dam og Holm talaðu seinri og vístu á, hvussu lítil daglönin nú var hjá kolamonnum. Hon kundi ikki fara longur niður. Tíverri kundi ein ikki venta, at føroyska kolið kundi fást biligari frá kolhóggarunum.

Andreas Djarhuus upplýsti, at Vág-bingar einans nýttu føroyskt kol. Tá ið Dam og Holm hildu, at Hvalbingar ikki kundu fara niður í lön, var at siga, at aðrir Føroyingar vóru farnir niður í ársfontjenastu. Hann helt ann-ars, at landsstýrið hevði gjørt tað, ið gerast kundi. Og tað var ein spurning-ur, um meiri kundi verða gjørt. Eina-ferð kom ein til markid. Tað var ein vist komin nú. Men hann uti kola-driftini alt gott.

Eftir uppskoti frá P. M. Dam var málið beint í figgjarnevndina.

FØÐINGARDAGAR: Í dag Andreas Jacobsen, Myrkjanoyri, Klakkevík, 70. 16. Frederikka Justsen, Viðareidi, 30 og Petur Joensen, Vágshøg, Klaks-vík, 50.